

MÉHÉSZET

62. ÉVFOLYAM, 2014. DECEMBER

12

ÁRA: 470 FORINT
ELŐFIZETŐKNEK 390 FORINT

*Békés, boldog
karácsonyt minden
kedves Olvasónknak!*

Atkával a varroa ellen

Biokontrollnak nevezik, ha nem vegyszert, hanem élőlényt vet be a gazda a haszonállat vagy haszonnövény védelmére. A legújabb kísérletekben a méhcsaládot legyengítő és vírusokat terjesztő élősködő varroa atka ellen – saját rokonát – ragadozó atkát vetnek be a tudományos kutatók. Egyelőre még kísérleti stádiumban lévő módszer eddigi tapasztalatait foglalom össze.

A *Stratiolaelaps scimitus* nevű talajlakó ragadozó atkát (lásd fotó) dr. David Gillespie entomológus fedezte fel és az Agriculture Canada című folyóiratban jelentette meg a leírást róla 1987-ben. A piciny atka minden lágytestű mikroélőlényt és petét elfogyaszt, ami a talajban és talajfelszínen található. 18-21 Celsius-fokon, talajnedves, párás közegben vadászik és szaporodik. Jelenleg tripszek és gombaszúnyogok ellen alkalmazzák, de az eddigi vizsgálatok szerint jóízűen elfogyasztja a varroa atkát is. Évek óta vizsgálják, hogy a méhek védelmében felhasználható-e és ha igen, akkor hogyan. Amerikában a legtöbb eredményt a Niagara Beeway program mutatta fel.

A ragadozó atkákkal telített anyagot meg lehet vásárolni. A megrendelt atkát postán küldi el a forgalmazó cég. A felhasználók a méhcsalád fészkeire tesznek egy újságpapírt, majd erre rászórják az atkákat. Az atkák bemásznak a léputcába és a lépeken vándorolnak. Az útjukba eső varroa atkákat elpusztítják. Megállapították, hogy – a tél kivételével – kora tavasztól késő őszig kéthavonta pótolni kell őket, mert a kaptárban nem szaporodnak. Érzékenyek a melege és a száraz levegőre. 2500 ragadozó atka/kezelés mennyiségben használva, elfogadhatóan alacsony szinten tartható a varroa atka népessége a méhcsaládban. Ma még drága megoldás (6,5 dollár/kezelés/méhcsalád), de ez olcsóbb lesz, attól függően, hogy mennyire tudják csökkenteni a ragadozó atkák tenyésztési költségét és milyen széles körben terjed el használata. A jövőben azt is megvizsgálják, hogy a kis kaptárbogár szaporodásának féken tartására használható-e a ragadozó atka.

Angliában is terjed a *Stratiolaelaps scimitus* ragadozó atka használata a varroa atka ellen. Náluk is drága ez a fajta kezelés, ezért elsősorban a bioméhészek alkalmazzák. A szakmában a hibrid méheiről híres Buckfast Apátság mellett működő méhészeti kutatóintézet kutatója, Clare Densley 2013-ban számolt be arról, hogy ragadozó atka kezeléssel egész évben sikeresen féken tartotta a varroa atka népességet olyan méhcsaládokban, amelyeket egyébként erős takarító ösztönre szelektáltak, tehát ha a ragadozó atka zavarán a méhcsalád életét, akkor őket is kitakarították volna a méhek. A kezelés során 800 *Stratiolaelaps* atkát adtak 5 méhcsaládnak április 11-én, május 9-én, június 26-án és szeptember 18-án. A kontroll méhcsaládokat nem kezelték semmivel a tenyészidőszakban, csak szeptember 20-án Bayvarol-csikkal. A kísérlet előtt már 6 éve nem használtak Bayvarolt, így nem kellett félni a rezisztenciától. A kontroll családokban a varroanépeség a nyár végére feldúsult, míg a ragadozó atkával kezelt családokban az év eleji szinten maradt.

Meg kell említenem még egy, tudományos részletességgel nem vizsgálta, de három év tapasztalata alapján ígéretesnek tűnő módszert is. Philip Chandler Délnyugat-Angliában élő méhészt ismerős a bioméhészek számára. Ez év novemberében Magyarországon járt és háromnapos találkozó keretében ismertette méhészeti módszerét és ezen belül az atkagyérítési tapasztalatait. Sajátos kaptártípusban méhészkedik, amit nem ő talált fel, hanem a múlt század 70-es éveiben azok a méhészek, akik nemzetközi segélyprogram keretében afrikai családok önfenn tartó gazdálkodását segítet-

Nagyon fontos szempont és minden biokontroll módszer esetén kötelezően követendő magatartás, hogy a vegyszereknek még a maradványát is el kell távolítani a kaptárból.

ték. Közismert angol neve a kaptárnak „top bar hive” (TBH), olyan formájú, mint dédanyáink deszkából ácsolt mosóteknője, 100-150 cm hosszú, 30-40 cm mély és lefelé keskenyedő. 38 mm-es lépgerinctávolsággal építetik benne a lépeket, amelyeknek nincs oldal- és alsó léce, csak felső. Műlépet nem használnak, csak természetes lépépítést alkalmaznak.

De térjünk rá Philip Chandler atkairtási módszerére, aki úgy döntött, hogy nem vásárolja meg a ragadozó atkákat, hanem saját maga tenyésztí őket a lehető legtermészetesebb módon. Jó erdei talajra felhalmozott faforgácsot hagyott komposztálódni. Az erdő avarjában élő gombák betelepüdtek a forgácsba, majd erre telepedtek rá a gombaevő és ragadozó talajlakó élőlények, közöttük a számunkra hasznosak is. Ugyanis a *Stratiolaelaps scimitus* kívül még más ragadozók, például álskorpiók, fülbemászók is hasznosak lehetnek számunkra a varroa atka elleni küzdelemben. Amikor mikroszkópban láthatóan élőlényekben gazdag lett a faforgács-komposzt, akkor ezt egy külön erre kialakított vályúban úgy kapcsolta a TBH alá, hogy a vályú a kaptár teljes hosszában végiért és a lépek alatt a méhek szabadon járkálhattak a 10 cm vastag komposztton. Egy keveset a komposztból

ugyan kihordták a méhek, de megszokták a helyzetet. Az atkairtás hatékonyságára vonatkozó tapasztalata biztató. 20 méhcsaládot kezel a leírt módszer szerint és az elmúlt három évben összesen 3 méhcsaládot kellett felszámolnia, pedig semmilyen más atkagyérítő módszerrel nem alkalmazott.

Philip Chandler módszerét megismerve fellapoztam Örösi Pál Zoltán „Méhellenségek és a köpü állatvilága” című munkájának az atkákról szóló fejezetét. Részletesen ír az Európában elterjedt kórokozó atkákról, sőt a *Varroa jacobsoni*-t is megemlíti. Elmondja, hogy minél nedvesebb a kaptár belső tere és minél több korhadó hulladék van benne, annál több az atka is. Példákat sorol fel, hogy a nagyon nedves kaptárokban milyen atkafajok képesek akár elrettentő mennyiségben felszaporodni, de az erős méhcsalád és a kaptár kitakarítása, szárazon tartása megvéd ezektől a korhadékkláktól. Többször ír a méhekre kapaszkodva utazó rovarokról, köztük az atkákról is. Philip Chandler komposztjából is valószínűleg így jutnak fel a léputcákba az apró kis ragadozók és fálják fel a varroa atka testének lágy részeit.

Nagyon fontos szempont és minden biokontroll módszer esetén kötelezően követendő magatartás, hogy a vegyszereknek még a maradványát is el kell távolítani a kaptárból, hiszen az teljes mértékben hatástalaníthatja a biokontrollt. Miért? Mert igaz, hogy a méhcsalád eltűri a kumafoszt, taufluvalinátot, amit rázt, de ezek az apró ragadozó rovarok nagyon érzékenyek rá.

Csuj László
méhészt, biológust